

Л. М. Шевчук
студ. IV курсу
спеціальність «Право»
Науковий керівник: к. ю. н., доц. А. В. Левенець

ЗАХИСТ ПРАВ ДІТЕЙ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Колишній Генеральний секретар ООН Кофі Аннан казав «Сьогодні, краще, ніж будь-коли, ми усвідомлюємо, що побудова кращого майбутнього починається з дітей – із забезпечення їхнього здоров'я, освіти, безпеки та оточення їх любов'ю».

Не дивлячись на значний прогрес, який був досягнутий в останні десятиліття в питанні захисту прав людини, мільйони дітей щодня опиняються в ситуації, коли їх основні права

порушують. Із розв'язанням росією повномасштабної війни проти нашої держави з особливою гостротою постає питання захисту основоположних прав дитини, таких як право на життя, заборони тортур та насилля, право на забезпечення медичного обслуговування, їжі, отримання освіти та багато інших. Діти залежні від світу дорослих, а тому й потребують гарантій щодо особливого захисту, механізму реалізації своїх прав не тільки в мирний час, а й в умовах воєнного стану.

Формування формально закріпленого переліку основоположних прав дитини та поява дефініції «дитини як об'єкта особливого захисту» почалося тільки в першій половині ХХ ст., коли в 1948 та 1959 рр. було прийнято ряд нормативно-правових актів: Загальну декларацію прав людини Міжнародний пакт про громадянські та політичні права 1966 р. та Міжнародний пакт про соціальні, економічні та культурні права 1966 р. У подальшому, спираючись на ці джерела, Генеральна Асамблея ООН прийняла Декларацію прав дитини, яка стала головним нормативним актом із прав дитини. У цій Декларації містяться 10 принципів, які закріплюють складові елементи механізму захисту прав дитини на національному та міжнародному рівнях. Так, відповідно до Принципу 2 закріплено, що дитині законом або іншими засобами має бути забезпечений спеціальний захист і надані можливості та сприятливі умови, які дозволили б їй розвиватися фізично, розумово, морально, духовно та в соціальному відношенні здоровим і нормальним шляхом і в умовах свободи та гідності. При виданні із цією метою законів головним міркуванням має бути найкраще забезпечення інтересів дитини [1].

Національне законодавство також закріплює права для такого особливого суб'єкту як «діти». Своє відображення основоположні права знайшли в Конституції України, стаття 52 регламентує, що діти рівні у своїх правах незалежно від походження, а також від того, народжені вони в шлюбі чи поза ним [2].

Зважаючи на те, що діти завжди є жертвами воєнних конфліктів, заворушень всередині країни та інших надзвичайних ситуацій, Радою ООН з економічних та соціальних питань було запропоновано прийняти нормативно правовий акт, який закріплював би гарантії захисту прав дитини. Тому в 1974 р. Організацією Об'єднаних Націй

було прийнято Декларацію про захист жінок та дітей у надзвичайних обставинах та в період збройних конфліктів.

Основний документ, що закріплює права дитини на міжнародному рівні є Конвенція про права дитини. Конвенція регламентує пріоритетність захисту інтересів дітей, а також закріплює необхідні норми та їх дефініції, що стосується прав дітей [3].

У 2000 р. Генеральна Асамблея ООН прийняла два факультативні протоколи до цієї Конвенції, одним із них став Факультативний протокол до Конвенції про права дитини щодо участі дітей у збройних конфліктах. Цей нормативний акт регламентує норми, які застосовуються для гарантії безпеки дитячому населенню в умовах війни. Так, наприклад, стаття 1 Протоколу передбачає, що Держави-учасниці вживають всіх можливих заходів для забезпечення того, щоб військовослужбовці їхніх збройних сил, які не досягли 18-річного віку, не брали прямої участі у військових діях [4].

Враховуючи особливо вразливе становище мільйонів дітей України, які опинились у тимчасовій окупації, залишилися сиротами або змушені були покинути свої домівки, рятуючись від війни, 17 березня 2022 р. Кабінет Міністрів України прийняв Постанову № 302 «Про утворення Координаційного штабу із питань захисту прав дитини в умовах воєнного стану» (далі – Постанова). Відповідно до цієї Постанови, Координаційний штаб з питань захисту прав дитини в умовах воєнного стану (далі – Координаційний штаб) є тимчасовим консультативно-дорадчим органом Кабінету Міністрів України й утворюється з метою сприяння координації діяльності центральних і місцевих органів виконавчої влади, інших державних органів, органів місцевого самоврядування з питань захисту прав дитини в умовах воєнного стану [5].

Відповідно до пункту 3 Постанови, основні завдання Координаційного штабу: координація дій центральних та місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування щодо організації евакуації дітей, зокрема, дітей з інвалідністю та дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, які не досягли 18-річного віку та проживають або зараховані до закладів різних типів, форм власності та підпорядкування на цілодобове перебування, які влаштовані на виховання та спільне

проживання до прийомної сім'ї, дитячого будинку сімейного типу, які перебувають під опікою, піклуванням, які влаштовані до сімей патронатних вихователів, з небезпечних територій, створення безпечних умов для їх перебування; координація дій центральних та місцевих органів виконавчої влади щодо розміщення та задоволення потреб дітей, евакуйованих у безпечні регіони України, та тих, які переміщені в держави тимчасового перебування; координація заходів щодо забезпечення розміщення та задоволення потреб дітей, евакуйованих у безпечні регіони України, та тих, які переміщені в держави транзитного перебування; здійснення контролю за постановкою на консульський облік дітей у державі їх тимчасового влаштування і визначення шляхів, механізмів та способів вирішення проблемних питань, що виникають під час постановки на консульський облік дітей, та забезпечення повернення дітей до України після припинення воєнних дій; визначення шляхів і способів вирішення проблемних питань щодо захисту прав дитини в умовах воєнного стану; прийняття оперативних рішень щодо захисту прав дітей; моніторинг дотримання соціальних стандартів та прав дітей в Україні в державах їх тимчасового перебування, які виїхали за межі України, а також організація їх повернення в Україну; інформування громадян України та міжнародної спільноти про становище та потреби в захисті дітей в умовах воєнного стану; поширення інформації про діяльність Координаційного штабу [5].

Отже, захист прав дітей в умовах воєнного стану є важливим завданням, яке вимагає комплексного підходу та співпраці всіх зацікавлених сторін. Для успішної реалізації цієї мети необхідно дотримуватися законодавства та реалізувати ефективні механізми захисту. Для цього необхідно залучати громадські організації та міжнародні організації, які мають досвід та ресурси для реалізації заходів із захисту прав дітей. Окрім законодавчого та організаційного підходів, важливим є виховання національної свідомості та культури миру серед населення. Необхідно розвивати освіту та виховання, що спрямовані на формування поваги до прав дітей, знання міжнародних стандартів та належного ставлення до життя інших людей. Важливо навчати дітей мирному врегулюванню конфліктів та розвитку конструктивного діалогу.

Узагальнюючи, можна зазначити, що захист прав дітей в умовах воєнного стану є складною та відповідальною задачею, яка потребує комплексного підходу. Державні органи мають забезпечити виконання нормативно-правових актів, а також залучати міжнародні та громадські організації для реалізації ефективних механізмів захисту прав дітей. Не менш важливою є роль освіти та виховання у формуванні національної свідомості та культури миру, що сприятиме створенню сприятливого середовища для розвитку та захисту прав дітей.

Список використаної літератури

1. Declaration of the Rights of the Child of 1959. URL: <https://cpd.org.rs/wp-content/uploads/2017/11/1959-Declaration-of-the-Rights-of-the-Child.pdf> (дата звернення: 07.04.2023).
2. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 р. з наст. змінами. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text> (дата звернення: 07.04.2023).
3. Конвенція про права дитини від 20 листопада 1989 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text (дата звернення: 08.04.2023).
4. Факультативний протокол до Конвенції про права дитини щодо участі дітей у збройних конфліктах від 01.01.2000 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_795#Text (дата звернення: 08.04.2023).
5. Про утворення Координаційного штабу з питань захисту прав дитини в умовах воєнного стану : Постанова Кабінету Міністрів України від 17 березня 2022 р. № 302. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/302-2022-п#Text> (дата звернення: 07.04.2023).